

"SAKARYA TÜRKÜSÜ" ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

İbrahim TÜZER

Türk Milleti'nin bağımsızlığını kazanmasında en önemli dönüm noktalarından birisini teşkil eden Sakarya Savaşı'nın cereyan ettiği yer olan Sakarya nehri civarı, edebiyatımıza özellikle şiirimize, geniş bir şekilde akseder. Üç hafta geceli gündüzlü çetin bir şekilde devam eden savaşı ve bu savaşta cansiperane mücadele veren kahraman ordumuzu anlatan pek çok şiir vardır.

Necip Fazıl'ın 1949 yılında kaleme aldığı Sakarya Türküsü'nün, bu nehir ve savaş etrafında yazılan şiirler arasında, muhteva bakımından değişik ve önemli bir yeri vardır. Sakarya'yı konu alan birçok manzumede söz konusu olan savaş, Necip Fazıl'ın bu şiirinde yer almaz. Onun şiirinde cansiperane çarpışan ordular ve muhteşem başarılar kazanan "Mehmetçik" de yoktur. Şair, şiirinde bunların yerine birçok sosyal meseleyi ele alır. "Mehmetçik"ten değil de, onun kaynağını teşkil eden ve şairin işaret ettiği meselelere çözüm getirecek olan Türk gençliğini söz konusu eder. Sakarya nehri de şiirde bu gençliğin sembolü olarak yer alır.

Necip Fazıl pek çok şiirinde, dış dünyadan alınan bir objeden hareket ederek, iç âleme veya cemiyetin problemlerine yönelir. Objeye, şairi ifade etmek istediği duygu üzerinde duracağı düşünce ve fikirlere götüreceği bir vasıta mahiyetindedir?(1) Sakarya Türküsünde de aynı özellik görülmektedir. Burada Sakarya Nehri obje olarak karşımıza çıkar.

Şair, evvelâ şiirine vermiş olduğu isim ile dikkatleri çeker. Şiirin başlığında yer alan "Türkü" kelimesi önemli bir özellik göstermektedir. Bilindiği üzere türkülerin sosyal yeri çok derin ve önemlidir. Ferdin kendi duyularından, toplum duyularına, değerlerine ve yaşam biçimlerine kadar türküler, topyekün söylenen bir ses özelliği taşırlar ve nesilden nesile aktarılacak dilden dile dolaşırlar. Şair de yazmış olduğu şiirinin tam manası ile anlaşılabilir, sevilen, kabullenilen ve hayata geçirilen bir türkü gibi dilden dile dolaşmasını ister.

Şair, şiirinin hemen başında bir değerlendirme yaparak, insanın su ile benzeyen yönüne dikkat çeker. O, insanı işaret ederek, onun sahip olduğu mükemmelliklerinin yanı sıra, ömrünün bir su gibi akıp geçtiğini ifade eder. Fakat akıp geçen bu ömür, sürekli aynı düzeni göstermez, suyun akmakta zorlandığı yerleri kıvrılarak geçmesi gibi insan ömrü de kıvrımlar ile doludur. Şair, bu akıştan hareket ile suyla arasında bir zıtlık görür. Su, akıp geçerken her ne kadar zorlansa da, yokuşlardan inerken zorlanmadan basamak basamak iner. Şair ise bunun tam tersine yokuşlarda zorlanmakta ve susamaktadır. Çünkü onun hayatı hep yokuşlardan ibarettir. Şiirin ilerleyen bölümlerinde şair, bu yokuşların neler olduğunu geliştirerek anlatır.

Şiirin bu mısralarına kadar Sakarya nehri akıp giden bir su olarak görülmektedir. Şair bu objeyi yavaş yavaş fikri bir plâforma çekmeye başlar. Kendisinin ve nehrin maddî plândaki hareket hali, şairi her şeyin zaman içinde hareket halinde olduğu fikrine götürür. Zamanın karşı konulamayan akıcılığına, hiçbir şeyin tesir edemeyeceğini ifade eder. Zamanın bu

hareketliliği, beraberinde sürekli olarak bir zıtlığı meydana getirmekte ve her şey zıttıyla bilinmektedir. Tarih içerisinde, iyilik ve kötülük, güzel ve çirkin, iman ve küfür hep bir arada bulunmuştur. Bu akış ve birliktelik tüm kâinatta büyük küçük her şeyde meydana gelmektedir. Şair bu fikrini, bulutun yükselirken aşağılara yağmur bırakması örneğiyle desteklemek istemiştir.

Dokuzuncu mısraya kadar normal seyrinde gelen şiir, okuyucunun dikkatini çekecek bir kesinlikle birden bire: "fakat Sakarya başka..." ifadesi ile hız kazanarak farklı bir boyuta aktarılır. Buradaki "Sakarya" kelimesinin artık, Sakarya nehri ile ilgisi yoktur. Burada söz konusu olan "Türk gençliğidir". Bu Türk gençliğinin çıkmış olduğu yokuş, şairin çıkarken zorlandığı ve susadığı yokuş ile aynıdır. Şairin ve Türk gençliğinin karşısında duran bu yokuş, bir buçuk asırdır kendilerine kabul ettirilmek istenen yeni kimlikleridir. Fakat Türk gençliği, mazisi ile tüm bağları kopartılmış ve manevî dinamiklerinden yoksun bırakılmış, tamamen Batı vahşiliğinin bir ürünü olan bu kimliği kabul etmeyecektir. Yozlaşmanın, boyutsuzlaşmanın ve kendine yabancı kalmanın karşısında direnecek olan Türk gençliğini, büyük sorumluluklar beklemektedir. Bu sorumlulukların başında "kurşundan bir yük" tabiri ile ifade edilen, maddî ve manevî değerlerimize sahip çıkma gelmektedir.

"Kurşundan bir yük" ile "köpükten gövde" tabirleri önemli özellikler göstermektedir. Kurşun ağır bir metaldir. Bunun ile sahip olduğumuz milli değerlerimizin ne kadar önemli olduğu vurgulanır. Köpük ise uzun süre gözükmeye özelliği gösteremeyen ve sudan meydana gelen kabarcıklar topluluğudur. Kurşundan meydana gelmiş olan yük, köpükten gövdeye bindiği zaman hemen dibe batacaktır. Fakat, şairin Sakarya nehri ile temsil ettiği Türk gençliği, Allah'ın dilemesi sonucu bu yükü dibe batırmayacak ve taşımaya bilecektir. Şairin bu sonuca ulaşmasında, onun fikri hayatının esasını teşkil eden "İlâhî kuvvete iman"ın ve "tam tevekkül"ün çok önemli bir yeri vardır.

Türk gençliği, bir buçuk asırdır sürekli olarak horlanan ve öksüz bırakılan, çok büyük bir davaya sahip çıkmanın imtihanını vermektedir. Bunu: "Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya" mısrasıyla vurgulayan şair, bu imtihanın sıradan bir imtihan olmadığını ifade eder. "Binbir başlı kartal" ile ifade edilen sahip olduğumuz kültür, yozlaştırılarak "kanarya" haline getirilmiş olan bir gençlik ile nasıl taşınabilir? Bu sonuç, şairin bu imtihan karşısındaki tutumunu belirler. Fakat o ifade ettiğimiz gibi "İlâhî kuvvete iman"ının tam olması sebebiyle ümidini yitirmemekte ve Türk gençliğine güvenmektedir.

Şair, şiirinin ikinci bendinin başında, hayalinde canlandırdığı ve görmek istediği, bir manada da idealize edilmiş olan insan tipini karşımıza çıkarıyor. Türk gençliğini, karşılığında hiçbir şey beklemeden, sonuçları çok feci olması durumunda dahi mukaddes davanın altına giren insanlar olarak görmek istiyor. Ve şair, devam eden mısralarında, hayalinde canlandırdığı insanlar ile temsil edilmiş bir davanın sonucunda gelen ve asırlarca devam etmiş olan güzel günleri anıyor. Bu mısraları ile geçmiş zamanda dolaşan şair, Sakarya'ya temsil ettirdiği Türk Milleti'nin, tarih sürecini ifade ederek şiirin zaman boyutunu ortaya koyar. Yedi aşıra yaklaşan zaman içerisinde muazzam bir medeniyete sahip olduğumuzu vurgulayan şair, Sakarya'ya kardeş gördüğü Nil ve Tuna Nehri ile de bu zaman içerisinde ulaşılan mekânları

ifade eder. Türk milletini, zaman ve mekân boyutları ile de değerlendiren şair, geçmişteki bu güzel günlerin "Allah bir" inancı etrafında örgülediğini ve bu inancı yaşatan "şanlı akıncı"ların olduğunu belirtir. Bir buçuk asırdır kaybolan o "şanlı akıncının" döneceği günü büyük bir heyecan ile bekler.

Tüm bu güzelliklerden mahrum kalan, mazisi ile arasına duvarlar örülerek manevî değerleri alt üst edilen Türk gençliği, tüm bunların sorumluluğunu vicdanında duymak zorundadır. Çünkü yozlaştırılarak, kendine yabancı hale getirilen Türk gençliği, kendi öz vatanında garip ve köle durumundadır. Şair bu Türk gençliğinin, kendi öz vatanı olarak kabul ettiği toprak parçası üzerinde, inanmış olduğu manevî değerlerini özgürce yaşayabilmesini istemektedir.

Şiirin son bendi de tıpkı ilk bentte olduğu gibi insan nehir karşılaştırması ile başlar. İnsanın yaratılışında suyun önemini vurgular. Nitekim insan vücudunun üçte ikisi sudan mürekkeptir. Daha sonra şair, içinde bulunduğu zaman diliminin acımasızlığını ve hainliğini, bu zamanda yaşayan insanların durumlarını da gözler önüne sererek ifade eder. Bu hayat ve özellikle bu asır, tahmin edilemeyeceği kadar tehlikelidir ve çarpıklıklar ile doludur. Bu asrın insanları ise sadece yemek ve uyumak düşüncesinde olan "leşler" gibi basit bir durum içerisinde bulurlar. Bu insanların ne bir mazi bütünlüğü, ne de bir değer kaygılan vardır. Onlar alabildiğine boyutsuz ve kokuşmuşlardır. Bu insanlar yalan olan ve bir gün sona erecek olan bu dünyayı "gerçek", ölümün olmadığı ve sonsuz bir yaşamın olacağı ahret hayatını ise "yalan" olarak kabul etmektedirler. Fakat bu insanların "leşlikler"i bir gün sona erecek ve herkes gibi öleceklerdir, şair işte burada o "büyük gerçek"i onların yüzlerine bir tokat gibi çarpmakta ve bu insanların yaşadığı hayata bir türlü akıl erdirememektedir.

Şairin, Sakarya'ya temsil ettirdiği "Türk gençliği" bu asrın insanlarından tamamen farklıdır. Mazisi ile olan bağına devam ettirmek azminde ve kararında olan bu gençlik, zamanın karşı konulmaz yıpratıcılığına karşı da direnmekte kararlıdır. Bu gençlik, Türk milleti tarih sahnesinde olduğundan beri atılan tohumları hep yeşerten Anadolu'nun, bozulmamış saf çocuğudur. Şair bu gençlik ile kendisini bütünleştirmiştir. Bu davanın divanesi olarak, vatanın her karışını kanlarıyla yoğurmuş olan bu gençliği görür. Bu gençlik tüm bu zorlukları ve bu yozlaşmayı daha öncede yaşamış fakat kesinlikle teslim olmamıştır. Onun için kader, bu oyununu hep oynamaktadır. Fakat bir an olsun şairin yatması ve Sakarya'nın kıvrılarak akmasını kesip bir havuzda toplanması her ikisinin de sonunu hazırlayacaktır. Şair, tüm bu isteklerinin yerine getirilirken örnek alınacak rehberi belirtir. Akıp giden zaman içinde, yaşanan hayatın neye göre şekillenmesi gerektiği hususundaki inancını ifade eder.

Sakarya Türküsü'nün en manalı kısmı, son mısrasıdır. Fikri yönü ağır basan, zaman zaman da tarihi ve hikemi bir sohbet havasına bürünen şiirin son mısrasında ton birden yükselir ve hitabet halini alır (2)

"Yüz üstü çok süründün,ayağa kalk, Sakarya!..."

Şair, şiir boyunca her şeyi, adeta bu mısranın hazırlığı mahiyetinde ele almış, anlattığı duygu ve düşüncelerini bu mısradaki verilen yüksek tona varmak için basamak yapmıştır. Mısradaki

"ayağa kalkmak" fiili, Türk gençliğinin Őir boyunca iŐlenen fikirlere sahip çıkması, batı taklitiliğinden kurtulup ecdattan miras kalan milli ve dini bütün değerleri benimseyip onları devam ettirmesi arzusunun ifade etmektedir.

Notlar:

- 1- Dr. Necat Birinci, "Sakarya Destanı zerine Bir Deneme" Edebiyat Gazetesi, S.15, Ankara, 1994.
- 2- Prof. Dr. Necat Birinci, a.g.m.